

ранніх етапах розвитку (наприклад, соціальні норми типу «брехати погано», «старших потрібно слухатися»), та нові, особистісно вироблені ціннісні конструкти і установки. Ці смисли відрізняються за рівнем привласнення, інтенсивністю прояву та стійкістю. Старші підлітки можуть легко відповісти на загальні питання моралі, як-от «Чи можна красти», бо такі норми вже давно засвоєні. Однак, коли ситуація набуває проблемного характеру, підліток починає звертатися до власних, ще нестабільних і гнучких смислів. У таких умовах виникають протиріччя і навіть алогізми, що свідчать не про незрілість, а про процес самостійного осмислення і переосмислення проблемної ситуації, тобто формування особистісних цінностей.

Формування ціннісних орієнтацій у старшому підлітковому віці дійсно супроводжується дисгармонійністю. По-перше, ця дисгармонійність проявляється у надзначуваності «Я», коли структура ціннісних орієнтацій формує смисли навколо центрального «сенсу Я» [5]. Чим ближче смисли до цього центру, тим вищу значимість набувають відповідні явища чи події. По-друге, невпорядкованість ціннісних орієнтацій може призводити до домінування одного смислового вузла, який поглинає інші смисли і перешкоджає їх актуалізації [3]. Це, в свою чергу, може викликати грубі помилки в особистісному означуванні, що негативно впливає на сприйняття світу і формує деформований образ реальності у підлітків.

Отже, у процесі формування ціннісних орієнтацій особистості у старшому підлітковому віці виділяються кілька соціально-психологічних чинників. По-перше, формальні чинники охоплюють відносну диференційованість складових, упорядкованість та структурованість ціннісних орієнтацій, а також кристалізацію генералізованих смислів. По-друге, змістовні чинники включають децентрацію, вербалізацію смислів та нерівномірність у їх формуванні. По-третє, динамічні чинники характеризуються нестабільністю, рефлексивністю та дисгармонійністю смислової сфери особистості. Крім того, формуванню ціннісних орієнтацій у підлітковому віці сприяють процеси інтеріоризації, екстеріоризації та інтерналізації цінностей, а також смислове перетворення особистості й побудова ієрархії ціннісних орієнтацій. Ці чинники взаємодіють, визначаючи унікальність ціннісної системи кожного підлітка.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антонова Н. О. Ціннісні орієнтації у системі особистісних якостей підлітків: автореф. дис. ... канд. психол. наук. Київ, 2013. 20 с.
2. Бадюл О.С. Трансформація ціннісних установок особистості в освітньому процесі : автореф. дис. ... канд. філос. наук. Одеса, 2010. 20 с.
3. Коберник Л.О. Роль та місце ціннісних орієнтацій у формуванні особистості підлітка. Наука і освіта. 2018. № 4/5. С. 28-33.
4. Онищенко Г.І., Гурлева Т. С. Ціннісно-смислові орієнтири сучасної молоді: особливості, умови і психологічна допомога. Проблеми загальної та педагогічної психології. 2021. Т. XIII, ч. 4. С. 253-259.
5. Радчук Г.К. Аксіопсихологія вищої школи. Монографія. Тернопіль, ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2014. 380 с.

*Дмитрів Аліна
Науковий керівник – проф. Кікінежді Оксана*

ОБҐРУНТУВАННЯ ПРОГРАМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ У ЗАКЛАДАХ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

У сучасних умовах важливим чинником підвищення ефективності управління в закладах фахової передвищої освіти є розвиток людського потенціалу керівників. Вони повинні вміти відмовлятися від застарілих і непродуктивних стереотипів у професійній діяльності та кваліфіковано відповідати на соціально орієнтовані вимоги, що висуваються до керівників цих закладів. Це стосується їх професіоналізму та оптимальних стилів управління. Закономірно, що керівники повинні вміти чітко та якісно виконувати свої функціональні обов'язки в умовах змінливого соціального середовища та постійних інституційних трансформацій. Важливо, щоб вони глибоко усвідомлювали свої недоліки, переваги та професійні досягнення, оцінюючи ефективність їх використання в управлінській діяльності. При цьому особлива увага повинна приділятися застосуванню оптимальних стилів управління, що сприятиме створенню адаптивної та результативної освітньої системи.

Вивчення науково-психологічної літератури з підвищення ефективності управління у закладах фахової передвищої освіти дає змогу констатувати, що вказана проблема вивчалася сучасними науковцями аспектно (О. Бондарчук [1; 6], О. Брюховецька [2], Л. Карамушка [3; 9], А. Ключко [4], О. Кошинець [5], В. Панок [8], М. Ткалич [3], Г. Щекатунова [7] та ін.). Однак потребують подальшого дослідження практичні засоби підвищення ефективності управління у закладах фахової передвищої освіти.

Мета статті – обґрунтувати програму підвищення ефективності управління у закладах фахової передвищої освіти.

У сучасних умовах ефективне управління закладами фахової передвищої освіти вимагає від керівників не лише високого рівня професіоналізму, а й постійної готовності до збагачення та оновлення своїх знань і навичок у сфері управлінської діяльності. Важливо враховувати, що успішне функціонування системи управління в таких закладах залежить не тільки від їх організаційної структури чи зовнішніх факторів, а й від особистих характеристик керівників, зокрема стилю управління та управлінської майстерності. Це підкреслює необхідність розробки спеціальних програм, спрямованих на підвищення ефективності управлінських практик у закладах фахової передвищої освіти.

З метою розвитку управлінських якостей керівників у закладах фахової передвищої освіти ми розробили спеціальну корекційно-розвивальну програму. Основною метою програми є розширення уявлень про стилі управління в цих закладах як способи організації та керівництва, а також активізація управлінського потенціалу керівника, який включає вміння самоуправління та управління іншими. Під час занять учасники мають можливість проаналізувати свої стилі управління, усвідомити їх переваги та труднощі, виявити сильні і слабкі сторони власних підходів до управління, освоїти техніки управлінського впливу та згуртування колективу, а також розвинути управлінські навички.

З метою підвищення ефективності управління в закладах фахової передвищої освіти, керівникам доцільно взяти участь у програмі, що спрямована на підвищення ефективності управління у закладах фахової передвищої освіти. Цю програму рекомендуємо організувати у форматі соціально-психологічного тренінгу. Завдання програми визначено наступним чином:

1. Розглянути психологічні основи управління, природу управлінської діяльності, а також оцінити власні управлінські якості та стилі управління.
2. Вивчити управлінські ролі, їх прояви та розширити власний рольовий (поведінковий) і стильовий репертуар керівника.
3. Виявити власний управлінський потенціал, провести аналіз ресурсів та обмежень для його нарощування.
4. Навчитися прийомам та методам здобуття авторитету в колективі, розвивати управлінські навички і формувати індивідуальний стиль управління.
5. Оволодіти прийомами та техніками оптимального стилю управління в закладі освіти.
6. Освоїти технології зміцнення власних управлінських позицій в конфліктних, емоційно напружених та проблемних ситуаціях [1; 2; 4; 5; 6].

Програма підвищення ефективності управління у закладах фахової передвищої освіти складається із трьох тематичних модулів, загальною тривалістю 12 год. Так, під час занять першого модулю передбачено розглянути природу управління й запропонувати способи оцінки управлінських якостей керівників та їхніх стилів управління. Під час занять другого модулю передбачено розглянути структуру образу управлінця, а також способи позиціонування управлінських якостей та власного стилю управління. Під час занять третього модулю передбачено розглянути сутність індивідуального стилю управління керівника закладу освіти і шляхи його формування.

Основною формою реалізації програми підвищення ефективності управління у закладах фахової передвищої освіти є заняття, на яких можуть застосовуватися різноманітні методи, зокрема: активні командні вправи, обговорення, бесіди, дискусії, мозкові штурми, виконання завдань у міні-групах, аналіз реальних ситуацій управління, рольові та ділові ігри, групові дискусії, інтерактивні міні-лекції, рухливі розминки тощо [9]. До методів і форм роботи, що використовуються під час проведення занять програми, також належать проблемно-пошукові та інформаційні методи, а також інтерактивні техніки (організаційно-спрямовуючі й інформаційно-сміслові). Ці методи входять до структури програми, зокрема: інформаційного, діагностичного та корекційно-розвивального [8]. При цьому враховано особливості активних методів навчання та активного соціально-психологічного навчання у контексті соціально-

психологічної підготовки керівників закладів фахової передвищої освіти.

Так, відповідно до положень психотехнічного підходу в управлінні, розробленого Л. Карамушкою, інформаційний компонент програми підвищення ефективності управління у закладах фахової передвищої освіти передбачає, що керівники повинні оволодіти знаннями, які розкривають психологічний зміст управлінської діяльності в освітніх закладах, а також визначають суть традиційних і інноваційних стилів управління та їхні відмінності. У рамках програми цей компонент реалізується за допомогою різноманітних методів, таких як «тематичне коло», «незавершені речення», «мозковий штурм», «асоціації», а також через роботу в малих групах, у парах, групові дискусії, міжгрупові обговорення та міні-лекції [3; 9]. Ці методи сприяють активізації навчального процесу та покращують засвоєння матеріалу учасниками програми.

Діагностичний компонент програми підвищення ефективності управління у закладах фахової передвищої освіти має на меті виявлення стилів управління керівників освітніх організацій, а також психологічних характеристик кожного з цих стилів та чинників, що впливають на їх ефективність. Основну роль у реалізації цього компонента відіграють психологічні практикуми, які дозволяють учасникам отримати практичний досвід та зворотний зв'язок. Однак значне значення також мають проведення діагностичних інтерв'ю з колегами, виконання домашніх аналітичних завдань, які вимагають активної позиції учасника, а також міні-лекції, під час яких психолог демонструє результати спеціальних досліджень, що стосуються теми управлінської діяльності [6]. Ці елементи діагностичного компонента сприяють глибшому розумінню стилів управління та їх психологічних аспектів.

Корекційно-розвивальний компонент програми підвищення ефективності управління у закладах фахової передвищої освіти націлений на формування в учасників навичок, необхідних для застосування оптимального стилю управління. Цей компонент передбачає використання різних інтерактивних технік, таких як ділові ігри, які моделюють різні ситуації діяльності закладів фахової передвищої освіти і дозволяють виявити особливості застосування різних управлінських стилів керівниками. У програму включено виконання аналітичних завдань у парах або групах, а також творчі домашні завдання, спрямовані на пошук оптимального індивідуального стилю управління. Крім того, учасники працюють над груповою розробкою психологічного профілю особистості керівника закладу фахової передвищої освіти, що сприяє глибшому усвідомленню власних управлінських якостей і їх розвитку [1; 4; 7; 8].

Після завершення програми підвищення ефективності управління у закладах фахової передвищої освіти керівники повинні оволодіти наступними знаннями та вміннями. По-перше, вони повинні знати психологічні особливості управління, розуміти природу управлінської діяльності та її психологічні характеристики, а також основні теорії управління. Важливими є знання про різні стилі управління та їхній вплив на ефективність діяльності. Керівники мають освоїти категоріально-понятійний апарат, пов'язаний з управлінням у закладах фахової передвищої освіти, а також усвідомлювати психологічні характеристики таких явищ, як управлінська поведінка, управлінські ролі, управлінська мета, індивідуальний стиль управління і чинники ефективної взаємодії. По-друге, учасники програми повинні вміти виявляти власний управлінський потенціал, проводити аналіз ресурсів, здібностей і обмежень для нарощування управлінського потенціалу, а також діагностувати свій стиль управління. Вони повинні вміти користуватися прийомами та методами набуття авторитету в колективі закладу освіти, використовувати на практиці прийоми та техніки удосконалення власного стилю управління, а також застосовувати способи і технології підвищення якості управління й зміцнення управлінських позицій в емоційно-напружених, проблемних та конфліктних ситуаціях. Ці знання та вміння допоможуть керівникам ефективніше управляти закладами фахової передвищої освіти та сприяти їхньому розвитку.

Отже, для підвищення ефективності управління у закладах фахової передвищої освіти запропоновано корекційно-розвивальну програму. Основною метою її є підвищення ефективності управлінської діяльності керівників закладів фахової передвищої освіти на основі розвитку у них індивідуального стилю управління. Програма передбачає ознайомлення керівників закладів фахової передвищої освіти з природою управління, а також методами і прийомами оцінки управлінських якостей і стилів керівництва. Керівники закладів фахової передвищої освіти матимуть можливість вивчити способи позиціонування власних управлінських якостей та стилю, а також сформулювати індивідуальний стиль управління, що відповідає їхнім особистісним рисам і потребам колективу. Таким чином, програма сприятиме

розвитку управлінських навичок та підвищенню ефективності управлінської діяльності в освітніх установах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондарчук О. І. Соціально-психологічні основи особистісного розвитку керівників загальноосвітніх навчальних закладів у професійній діяльності: монографія. Київ : Наук. світ, 2008. 318 с.
2. Брюховецька О. В. Психологія професійної толерантності керівників загальноосвітніх навчальних закладів : монографія. Київ : Інтер-сервіс, 2018. 360 с.
3. Карамушка Л. М., Ткалич М. Г. Самоактуалізація менеджерів у професійно-управлінській діяльності (на матеріалі діяльності комерційних організацій) : монографія. Запоріжжя : Просвіта, 2009. 262 с.
4. Клочко А.О. Психологія розвитку інноваційних стилів управління у менеджерів освітніх організацій : монографія. Біла Церква, 2021. 300 с.
5. Кошинець О. Ю. Соціально-психологічні особливості управлінської діяльності керівника закладу освіти : дис. ... канд. психол. наук. Київ, 2021. 188 с.
6. Науково-методичні засади формування психологічної компетентності керівників освітніх організацій у системі післядипломної педагогічної освіти : наук.-метод. посібник / за ред. О. І. Бондарчук. Київ : Педагогічна думка, 2012. 144 с.
7. Організаційно-педагогічні засади інноваційного розвитку загальноосвітніх навчальних закладів : монографія / за ред. Г.Д. Щекатунової. Київ : Педагогічна думка, 2013. 264 с.
8. Психологічний супровід формування демократичних засад і профілактики й розв'язання конфліктів у закладі освіти / за ред. В. Г. Панка. Київ : Ніка-Центр, 2021. 168 с.
9. Психологічні технології підготовки освітнього персоналу до розвитку організаційної культури в умовах соціальної напруженості : монографія / за ред. Л.М. Карамушки. Київ : Інститут психології ім. Г. С. Костюка НАПН України, 2018. 240 с.

Маркович Олеся

Науковий керівник – доц. Одинцова Галина

РОЗВИТОК ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯ

Реформування сучасної початкової освіти лежить на шляху подолання ізольованого й окремого викладання навчальних предметів, навчальних тем і проблем і створення принципово нових освітніх програм, де освітній процес доцільно орієнтувати на розвивальний підхід з використанням інтегрованих підручників, впровадженням інтегрованих курсів, проведенням інтегрованих уроків, використанням системи інтегрованих завдань.

У Державному стандарті початкової освіти [2] пропонується забезпечувати інтегрованість змісту освіти на основі ключових компетентностей, що має на меті підвищити якість освіти та позитивно вплинути на самооцінку учня. Він передбачає організацію освітнього процесу із застосуванням діяльнісного підходу на інтегрованій основі з урахуванням інтегрування предмета або курсу за темами, проблемами, проектами, блоками тощо.

Мета статті – обґрунтувати доцільність використання інтегрованого навчання як засобу розвитку зв'язного мовлення молодших школярів.

Інтеграція навчання розглядається як «відбір та об'єднання навчального матеріалу з різних предметів з метою цілісного, системного й різнобічного вивчення наскрізних тем (тематична інтеграція); це створення інтегрованого змісту навчання – предметів, які об'єднували б в єдине ціле знання з різних галузей» [4, с. 136]. Проблеми інтегрованого навчання у початковій школі досліджували Н. Антонов, І. Бех, І. Большакова, Н. Вегера, С. Гончаренко, Н. Грачова, А. Григорчук, М. Іванчук, А. Зимульдінова, І. Козловська, А. Коломієць, Т. Королук, В. Моргун, І. Пастирська, Н. Присяжнюк та ін.

Учені сходяться на думці, що інтеграція як об'єднання у ціле певних частин чи елементів вважається «необхідним дидактичним засобом, за допомогою якого створюється цілісна картина світу у навчально-виховному процесі» [3, с. 87].

У контексті мовно-літературної освітньої галузі інтегроване навчання відіграє ключову роль, оскільки мова та читання тісно пов'язані з іншими дисциплінами і є основними інструментами формування загальної культури дитини, її пізнавальних та комунікативних